

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БАСИСТА ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 343.132: 343.985

**ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРИЙНЯТТЯ І ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ СЛІДЧОГО
НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат
дисертації на здобуття наукового
ступеня доктора юридичних наук

Запоріжжя – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий консультант – доктор юридичних наук, професор
Галаган Володимир Іванович,
Національний університет
“Києво-Могилянська академія”,
професор кафедри галузевих правових наук.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук
України, Заслужений діяч науки і техніки України
Шепітько Валерій Юрійович,
Національний університет
“Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого”,
завідувач кафедри криміналістики;

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Стратонов Василь Миколайович,
Херсонський державний університет,
декан юридичного факультету;

доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
Щур Богдан Володимирович,
Міністерство внутрішніх справ України,
радник Міністра.

Захист відбудеться “23” травня 2014 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.07
Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 401.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий 19 квітня 2014 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.П. Рябчинська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Слідчий у кримінальному провадженні виконує важливі процесуальні функції, зумовлені поставленими перед ним завданнями, пов'язаними з необхідністю здійснення неупередженого розслідування та встановлення об'єктивної істини. Вони вимагають глибоких професійних знань слідчого та навичок їх практичного застосування, розвинутого почуття особистої відповідальності, толерантності в спілкуванні, комунікабельності, дисциплінованості, наполегливості й працьовитості, високого рівня правової культури. Основним результатом роботи слідчого є швидке, повне й неупереджене розслідування кримінального правопорушення та прийняття процесуальних рішень, спрямованих на реалізацію завдань кримінального провадження. Запорукою ефективної професійної діяльності слідчого є належним чином унормовані його права та обов'язки. Однак у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України йдеться лише про окремі норми щодо повноважень слідчого. Залежно від стадії кримінального провадження, сутності рішення, яке приймає слідчий, процесуального становища особи, інтересів якої воно торкається, у КПК у різних нормах закріплені процесуальні права, обов'язки та відповідальність слідчого. Така незгрупованість однорідних положень може стати причиною несвоєчасних, помилкових рішень слідчого.

У процесуальній теорії відсутній єдиний погляд щодо поняття й класифікації процесуальних рішень слідчого. Дискусійним у юридичній літературі залишається питання достатності підстав для прийняття процесуальних рішень слідчим. Ряд проблем процесуального характеру виникає при оцінюванні первинних матеріалів про кримінальні правопорушення, прийнятті слідчим рішення про початок досудового розслідування, проведенні низки слідчих (розшукових) дій, застосуванні запобіжних заходів та заходів забезпечення кримінального провадження, прийнятті рішення про направлення матеріалів кримінального провадження до суду. Особливо гостро в практичній діяльності виділяється проблема виконання процесуальних рішень слідчого.

Питання прийняття та виконання процесуальних рішень слідчого в різні періоди досліджували відомі вітчизняні й зарубіжні науковці: С.А. Альперт, Ю.П. Алєнін, В.П. Бахін, М.І. Бажанов, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, В.І. Галаган, І.Д. Гончаров, Ю.М. Грошевий, А.Я. Дубинський, А.В. Дулов, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, В.С. Зеленецький, Л.М. Карнєєва, О.В. Капліна, Н.С. Карпов, Н.І. Клименко, М.В. Костицький, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічов, М.П. Лебедєв, В.К. Лисиченко, Л.М. Лобойко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'янчиков, П.А. Лупинська, М.М. Михеєнко, Н.Г. Муратов, В.Т. Нор, Д.П. Письменний, М.А. Погорецький, М.В. Салтевський, М.Я. Сєгай, С.М. Смоков, В.М. Стратонов,

В.А. Стремовський, М.С. Строгович, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, П.В. Цимбал, В.Ю. Шепітько, М.Є. Шумило, Б.В. Щур та ін.

Наукові розробки вказаних авторів мають фундаментальне значення для розвитку кримінального процесу та криміналістики. Однак на сучасному етапі розвитку науки, в умовах дії нового КПК України, виникає нагальна необхідність належного унормування процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування, розроблення й удосконалення шляхів їхньої реалізації. Дослідження сутності, мети та завдань таких рішень неможливе без розробки механізму реалізації концептуальних криміналістичних і психологічних знань, що мають суттєве значення в практичній діяльності з розслідування кримінальних правопорушень. Зазначені обставини у своїй сукупності зумовили актуальність обраної теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація є складовою наукових досліджень Міністерства внутрішніх справ України й виконана на замовлення слідчого управління УМВС України в Івано-Франківській області від 20 січня 2009 р. та від 20 жовтня 2012 р., відповідно до наказу МВС України “Про затвердження Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 рр.” від 29 липня 2010 р. № 347 (п. 4.4, 4.7, 4.19, 16.9).

Тема дисертації затверджена вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол № 3 від 24 листопада 2011 р.).

Мета і задачі дослідження. *Метою дослідження є обґрунтування, розробка й удосконалення теоретичних та організаційних засад, що визначають прийняття й виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування, узагальнення особливостей та висловлення пропозицій щодо концептуального вирішення теоретичних і практичних проблем, які при цьому виникають.*

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- дослідити генезу законодавчого врегулювання процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування для визначення динаміки їхнього розвитку, виокремлення позитивних і негативних тенденцій;
- сформулювати авторське визначення процесуального рішення слідчого та запропонувати відповідні доповнення до чинного КПК України;
- запропонувати власну класифікацію процесуальних рішень слідчого, що приймаються ним на стадії досудового розслідування;
- критично проаналізувати процес прийняття процесуальних рішень згідно з кримінально-процесуальним законодавством низки зарубіжних країн та виокремити положення, спрямовані на вдосконалення механізму дотримання прав людини, варті запозичення до КПК України;
- визначити сутність діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень та результатів впливу на неї слідчої ситуації;

- уточнити співвідношення понять процесуального й тактичного рішень слідчого як базових теоретичних категорій;

- визначити дефініцію діяльності слідчого з прийняття рішень; розкрити зміст початкових рішень слідчого в кримінальному провадженні (їх форму та значення), окреслити шляхи вдосконалення їх правової регламентації;

- з'ясувати сутність процесуальних рішень слідчого, прийнятих під час подальшого розслідування, та виділити окремі проблеми їх унормування в чинному КПК;

- визначити сутність, зміст та форми кінцевих процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування;

- узагальнити причини порушень прав і свобод громадян, пов'язаних з необґрунтованими процесуальними рішеннями слідчого;

- означити суб'єктивні чинники, що впливають на прийняття слідчим процесуальних рішень, та запропонувати заходи щодо зменшення їх негативного впливу;

- означити об'єктивні чинники, що негативно впливають на прийняття слідчим процесуальних рішень у кримінальному провадженні, та запропонувати заходи щодо зменшення їх негативного впливу;

- окреслити можливість використання слідчим при вирішенні окремих слідчих ситуацій психологічних знань;

- намітити шляхи застосування слідчим тактичних прийомів і психологічних знань при реалізації прийнятих ним процесуальних рішень;

- проаналізувати стан нормативно-правової регламентації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами з виконання його процесуальних рішень, згрупувати проблеми, що виникають під час виконання процесуальних рішень слідчого, та запропонувати методи їх вирішення;

- обґрунтувати пропозиції щодо певних змін чинного КПК, спрямованих на створення єдиного слідчого апарату, забезпечення повної процесуальної самостійності слідчого, відхід від існуючої системи показників та оцінювання ефективності діяльності слідчого на основі вжитих ним превентивних заходів і думки громадськості.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають при здійсненні кримінальної процесуальної діяльності органами досудового слідства з прийняття й виконання рішень слідчого оперативними підрозділами, посадовими особами інших органів та громадянами на стадії досудового розслідування.

Предметом дослідження є правові основи прийняття та виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування.

Методи дослідження. У ході дослідження використано систему загальнонаукових і спеціальних методів, заснованих на теорії пізнання соціально-правових явищ і призначених для отримання об'єктивних та достовірних результатів, а саме: метод *сходження від абстрактного до*

конкретного – для визначення місця процесуальних і тактичних рішень слідчого в діяльності з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, а також шляхів застосування психологічних знань у разі виникнення проблем, пов'язаних з прийняттям і реалізацією процесуальних рішень слідчого (підрозділи 1.4, 2.1, 2.2, 4.3, 4.4); *логіко-семантичний* метод – для формування понятійного й категоріального апарату та визначення термінів “процесуальне рішення слідчого”, “діяльність слідчого з прийняття рішень”, “діяльність слідчого з виконання рішень” (підрозділи 1.2, 3.1, 5.1); *історичний* метод – для розгляду питань виникнення та становлення інституту досудового розслідування й слідчого як процесуальної особи та особливостей його діяльності відповідно до історичних змін і генези кримінального процесуального законодавства (підрозділи 1.1, 1.2); *функціональний* метод – для з'ясування загальних положень щодо сутності процесуальних рішень слідчого (підрозділ 1.2); *порівняльно-правовий* метод – при аналізі, зіставленні та виявленні шляхів імплементації до чинного КПК України й відомчих нормативно-правових документів окремих положень кримінально-процесуального законодавства ряду країн близького (Російська Федерація, Республіка Білорусь, Грузія, Латвія, Молдова, Казахстан) та далекого зарубіжжя (Федеративна Республіка Німеччина, Сполучені Штати Америки, Великобританія, Італія, Франція) (підрозділи 1.3, 5.3); методи *формально-логічного, системно-структурного та структурно-функціонального аналізу* – для дослідження чинників, що впливають на прийняття слідчим процесуальних рішень (підрозділи 3.4, 4.1, 4.2, 5.1); *формально-логічний* метод – для зіставлення норм КПК 2012 р., його проектів, КПК 1960 р., обґрунтування висновків і пропозицій щодо їх доповнення чи уточнення (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, 5.2, 5.3); *соціологічні* методи – при проведенні анкетування слідчих і курсантів у різних регіонах України, вивченні та узагальненні кримінальних справ, кримінальних проваджень, судових рішень, аналізі стану злочинності. Для розроблення пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства застосовано методи *прогнозування та моделювання* (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, 5.3).

Емпіричну основу дослідження становлять статистичні дані ВСУ та ГСУ МВС України, Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ; рішення Європейського суду з прав людини та рішення Конституційного Суду України, а також результати вивчення матеріалів 552 кримінальних справ, розглянутих судами у 2006–2013 рр. у різних регіонах України; 193 кримінальних провадження, 132 постанови Пленуму Верховного Суду України; 287 судових рішень, розміщених у Єдиному реєстрі судових рішень; результати опитування 405 слідчих органів внутрішніх справ України у Вінницькій, Донецькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій областях та

результати опитування 220 слідчих органів внутрішніх справ України за умов дії чинного КПК України, опитування 250 курсантів слідчих факультетів вищих навчальних закладів системи МВС України.

Під час вивчення матеріалів практики та визначення ключових аспектів обраної проблеми використано особистий досвід роботи слідчим слідчого відділення з розслідування тяжких злочинів по лінії карного розшуку слідчої частини міського відділу внутрішніх справ та обласного управління МВС України в Івано-Франківській області.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є комплексним монографічним дослідженням правових основ прийняття й виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування в умовах дії чинного КПК. У результаті проведеного дослідження зроблено теоретичне узагальнення практичних проблем, що виникають у діяльності з розслідування кримінальних правопорушень, і запропоновано напрями вдосконалення кримінальної процесуальної діяльності в частині прийняття й реалізації процесуальних і тактичних рішень слідчого.

До найбільш суттєвих результатів, одержаних самостійно, що визначають наукову новизну дослідження, належать такі положення:

уперше:

– розроблено концептуальне розуміння змісту процесуального рішення слідчого на стадії досудового розслідування, що є певним правовим положенням, яке містить оформлену відповідно до вимог КПК, всебічно обґрунтовану й узгоджену з раніше прийнятими та реальну для виконання програму дій, що ґрунтується на достатніх психологічних знаннях суб'єкта – слідчого й отримує своє закріплення у відповідному процесуальному документі;

– запропоновано та теоретично обґрунтовано класифікаційні групи процесуальних рішень слідчого, що приймаються на стадії досудового розслідування, виходячи з процесуального порядку їх прийняття, процесуальної форми, походження джерела вказівки, методів, що застосовуються для опрацювання інформації; обґрунтовано існування окремих видів процесуальних рішень слідчого, що приймаються ним у процесі міжнародного співробітництва під час кримінального провадження;

– доведено, що діяльності слідчого з прийняття процесуальних рішень притаманні не всі, а лише деякі з ознак цього процесу, зокрема складність, планомірність, творчість, наукова обґрунтованість, трудомісткість; констатовано, що діяльність слідчого з прийняття процесуальних рішень вимагає належного інформаційного забезпечення, значних інтелектуальних зусиль, професійних знань слідчого та здійснюється на підставі вимог КПК;

– виявлено суттєві недоліки й прогалини в частині правової регламентації діяльності слідчого з прийняття ряду процесуальних рішень, сформульовано та

обґрунтовано пропозиції щодо їх усунення шляхом внесення змін і доповнень до ч. 1, 3, 5, 6 ст. 214 КПК 2012 р.;

– запропоновано та обґрунтовано за результатами дослідження окремих положень КПК Франції, Казахстану, Республіки Білорусь і Російської Федерації шляхи вдосконалення чинного КПК України в частині нормативного закріплення прийняття та порядку виконання деяких процесуальних рішень слідчого;

– розроблено пропозиції щодо законодавчого врегулювання прийняття окремих початкових процесуальних рішень слідчого, а також рішень, що приймаються у формі постанови та кінцевих процесуальних рішень на досудовому розслідуванні, виходячи з наявних недоліків правової регламентації цієї процесуальної діяльності (запропоновано внести зміни і доповнення до ст. 45, 55, 56, 61, 62, 100, 220, 242, 250, 280, 283, 291, 292 чинного КПК);

– аргументовано, що виконання рішень слідчого як ним особисто, так і оперативними підрозділами, посадовими особами уповноважених на те органів та окремими громадянами здійснюється поетапно, має прогалини правової регламентації, які нагально потребують усунення й належної організаційної та процесуальної взаємодії учасників кримінального провадження;

удосконалено:

– визначення діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень з урахуванням результатів впливу на неї слідчої ситуації;

– перелік об'єктивних чинників, що негативно впливають на прийняття слідчим процесуальних рішень у кримінальному провадженні, до яких віднесено: неналежне врегулювання процесуального статусу слідчого; різні форми протидії розслідуванню; необґрунтоване визначення необхідної кількості працівників у системі органів досудового слідства, їх посадового складу;

– перелік суб'єктивних чинників, що впливають на прийняття слідчим процесуальних рішень, як-от: професійна компетентність, правова свідомість, моральне та духовне виховання, комунікабельність тощо;

– сутність підстав прийняття тактичних рішень, які не повинні суперечити вимогам КПК, і проведення процесуальних дій на їх основі, наведено авторську точку зору щодо міри дозволеного примусу в слідчій діяльності;

– зміст кримінальної процесуальної діяльності слідчого з виконання процесуальних рішень на стадії досудового розслідування, аналіз стану нормативного врегулювання взаємодії слідчого з оперативними підрозділами з виконання його процесуальних рішень, її форм, на підставі чого запропоновано власну думку щодо розуміння взаємодії при виконанні процесуальних рішень слідчого;

набуло подальшого розвитку:

– наукові погляди щодо співвідношення понять процесуального та тактичного рішень слідчого;

– пропозиції щодо вирішення таких проблем прийняття й реалізації процесуальних рішень слідчого, як: відсутність належної нормативної бази та практичної реалізації доручень і вказівок слідчого; невміння слідчого встановлювати психологічний контакт із виконавцями його процесуальних рішень тощо;

– наукові підходи щодо визначення окремих проблем реалізації процесуальних рішень слідчого, що приймаються під час розслідування та відображаються у формі протоколу й клопотання, та пропозиції щодо необхідності внесення змін і доповнень до чинного КПК у частині вдосконалення форм взаємодії та процесуального статусу суб'єктів;

– рекомендації з виконання процесуальних рішень слідчого посадовими особами уповноважених на те органів та окремими громадянами; запропоновано передбачити детальний виклад у постанові слідчого необхідної інформації, яка є достатньою для своєчасної та повної реалізації його рішення.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані й використовуються в:

– *правотворчій діяльності* – при підготовці законопроектів у частині регулювання правових основ прийняття й виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування та в законодавчій практиці (лист Комітету ВРУ з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 15 лютого 2012 р. № 04-19/14-286; лист Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України від 18 листопада 2013 р. № 650);

– *практичній діяльності* слідчих підрозділів (лист ГСУ МВС України про впровадження у практичну діяльність від 6 лютого 2012 р. № 13/10-1309; акти впровадження у практичну діяльність СУ УМВС України в Івано-Франківській та Львівській областях відповідно від 16 січня 2012 р., від 5 листопада 2013 р., від 17 січня 2012 р.);

– *науково-дослідній діяльності* – як основа для подальшого розроблення проблем удосконалення правових основ прийняття та виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування, а також як предмет науково-дослідної діяльності викладачів, студентів, аспірантів;

– *навчальному процесі* – результати дослідження знайшли своє відображення в підготовлених автором навчально-методичних комплексах “Кримінальний процес України” (2009, 2010, 2011, 2012, 2013 рр.), впроваджені в навчальний процес Львівського державного університету внутрішніх справ (акти впровадження від 22 грудня 2011 р. та від 4 листопада 2013 р.), Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (акт

впровадження від 5 січня 2012 р.), Навчально-наукового інституту підготовки слідчих та криміналістів Національної академії внутрішніх справ (акт впровадження від 11 червня 2012 р.), факультету правничих наук Національного університету “Києво-Могилянська академія” (акт впровадження від 20 грудня 2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно. Особистий внесок дисертанта в підготовці трьох статей, опублікованих у наукових фахових виданнях спільно з Ю.М. Чорноус, С.О. Пришляк, полягає в розробці теоретичних і практичних проблем, що ускладнюють реалізацію процесуального рішення про відшкодування моральної шкоди; співвідношення для класифікації процесуальних рішень про проведення деяких слідчих (розшукових) дій; алгоритму дій при прийнятті слідчим процесуального рішення про допит неповнолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності.

В опублікованих у співавторстві з В.І. Галаганом та Ж.В. Удовенко навчальних посібниках “Кримінальний процес України” (2010 та 2012 рр.) дисертантом розроблено питання процесуальних дій і рішень, які приймаються не лише слідчим, а й суддею. Наукові ідеї, що належать співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення та висновки дисертації оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково-теоретичних та науково-практичних конференціях, семінарах, симпозіумах і круглих столах, зокрема: “Проблеми захисту особистих немайнових прав фізичної особи” (м. Івано-Франківськ, 2006 р.); “Кримінальний процес України у контексті європейських стандартів судочинства” (м. Київ, 2007 р.); “Конституційно-правовий статус людини і громадянина” (м. Івано-Франківськ, 2008 р.); “Національні інтереси і проблеми забезпечення безпеки України” (м. Кіровоград, 2008 р.); “Актуальні проблеми чинного адміністративного законодавства: шляхи подолання та перспективи вдосконалення” (м. Івано-Франківськ, 2008 р.); “Забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності органів внутрішніх справ України за сучасних умов” (м. Київ, 2009 р.); “Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави” (м. Одеса, 2010 р.); “Вдосконалення правового захисту прав та основних свобод людини і громадянина” (м. Івано-Франківськ, 2010 р.); “Дні порівняльного правознавства” (м. Івано-Франківськ, Яремче, 2010 р.); “Загальні проблеми правотворення в Україні” (м. Львів, 2010 р.); “Особливі провадження у кримінальному процесі України: проблеми теорії та практики” (м. Донецьк, 2010 р.); “Право, мораль, релігія: історичні зв’язки та сучасність” (м. Івано-Франківськ, 2010 р.); “Забезпечення законності в діяльності органів дізнання та досудового слідства” (м. Луганськ, 2011 р.); “Правове регулювання суспільства та проблеми теорії держави і права” (м. Івано-Франківськ, 2011 р.); “Політика в сфері боротьби зі злочинністю: актуальні проблеми сьогодення” (м. Івано-Франківськ,

2011 р.); “Криміналістична наука: витоки, сучасність та перспективи” (м. Ірпінь, 2011 р.); Звітній науково-практичній конференції факультету з підготовки слідчих ЛьвДУВС (м. Львів, 2012 р.); “Забезпечення законності в діяльності органів досудового слідства та дізнання” (м. Луганськ, 2012 р.); “Теоретичні і практичні проблеми кримінального судочинства” (м. Донецьк, 2012 р.); “Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина” (м. Івано-Франківськ, 2012 р.); “Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми” (м. Ірпінь, 2012 р.); “Правове регулювання суспільства та проблеми юридичної техніки” (м. Івано-Франківськ, 2012 р.); “Перспективы развития деятельности органов досудебного (предварительного) расследования: процессуальный и организационный аспекты” (м. Луганськ, 2013 р.); “Політика в сфері боротьби зі злочинністю” (м. Івано-Франківськ, 2013 р.); “Особливості формування законодавства України на сучасному етапі державотворення” (м. Івано-Франківськ, 2013 р.); “Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні” (м. Херсон, 2013 р.); “Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року: правові та процесуальні аспекти” (м. Львів, 2013 р.).

Публікації. Основні наукові результати дослідження викладені автором у 72 наукових публікаціях, у тому числі в двох одноосібних монографіях, 35 наукових статтях у наукових фахових виданнях України, 6 наукових статтях у виданнях іноземних держав, 2 навчальних посібниках, 27 матеріалах конференцій.

Структура й обсяг дисертації зумовлені предметом дослідження, метою й завданнями та відповідають логіці наукового пошуку. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, які містять сімнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (759 найменувань) та восьми додатків. Повний обсяг дисертації – 589 сторінок, з них основного тексту – 400 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження; викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; подано відомості про публікації, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 “Процесуальні рішення слідчого як елемент кримінальної процесуальної діяльності з розслідування кримінальних правопорушень” складається із чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 “Генеза досудового розслідування та процесуальних рішень слідчого”* в історичному аспекті розглянуто питання становлення й розвитку досудового розслідування та процесуальних рішень слідчого.

Встановлено, що досудове розслідування формувалося як самостійна стадія кримінального процесу досить тривалий період часу. У стародавніх джерелах права: Руській Правді та Вічевому законодавстві, кодифікованих Новгородській і Псковській грамотах – визначалися основи та принципи судоустрою й судочинства того історичного періоду, що сприяли зростанню ролі публічної влади та права. Але ці правові пам'ятки, як і Литовські статuti (1529, 1566 та 1588 pp.), норми Магдебурзького німецького й звичаєвого права, ще не містили чіткого порядку прийняття процесуальних рішень визначеними суб'єктами. Позитивних змін кримінальне процесуальне право набуло із середини XVII ст. за часів Речі Посполитої. Було вдосконалено досудове провадження, а в подальшому – визначено місце органів досудового розслідування в правоохоронній та судовій системах. У 1860 р. були засновані посади судових слідчих, на яких покладалося провадження з усіх злочинів, що належали до відання судів. У Статуті кримінального судочинства 1864 р., попри те, що попереднє розслідування було найслабшою частиною кримінального процесу (В.П. Даневський), у ньому йдеться про рішення (розпорядження), що оформлюються постановою мирового судді.

Подальші етапи становлення процесуальної діяльності відбувалися на основі радянського законодавства, яке визначалося характерними лише для нього підходами до побудови системи попереднього слідства загалом та процесуальної діяльності слідчого зокрема.

КПК УРСР 1922 р. покладав розслідування злочинів на народних слідчих, слідчих, які перебували при ревтрибуналах, військових слідчих і слідчих з найважливіших справ наркомату юстиції, які вже були наділені повноваженнями щодо прийняття значної кількості процесуальних рішень. Створення слідчого апарату в органах внутрішніх справ було обґрунтованим кроком правоохоронної політики та зумовлене необхідністю підвищення ефективності розслідування кримінальних правопорушень і прийняття обґрунтованих, своєчасних та законних процесуальних рішень процесуально незалежним суб'єктом. Лише із закріпленням у кримінальному процесуальному законодавстві в 1960 р. основоположних принципів процесуальні рішення слідчого вдосконалювалися та набували цілеспрямованої унормованої регламентації в КПК. Історичний дискурс засвідчив наявність низки негативних тенденцій, зокрема делегування законодавцем функції розслідування та прийняття процесуальних рішень у кримінальних провадженнях суб'єктами, для яких такі завдання були не властиві та другорядні, що суттєво зменшувало ефективність такої діяльності. Тому таких новацій слід уникати при вдосконаленні КПК 2012 р., а позитивні здобутки варто накопичувати й адаптувати в новому кримінальному процесуальному законодавстві.

У підрозділі 1.2 “Сучасний стан наукової розробки поняття й правових основ прийняття та виконання рішень слідчого на досудовому розслідуванні”

проаналізовано норми кримінального процесуального законодавства та погляди науковців щодо розуміння процесуального рішення слідчого. Констатовано відсутність єдиного перспективного бачення й розгорнутого сучасного тлумачення дефініції процесуального рішення слідчого серед провідних науковців і, відповідно, його закріплення в значній кількості норм як КПК 1960 р., так і КПК 2012 р. На основі праць А.Я. Дубинського, П.А. Лупинської виокремлено характерні ознаки процесуальних рішень слідчого, а саме: правовий, владно-розпорядний, державно-владний, загальнообов'язковий, пізнавально-посвідчувальний, спонукальний, ініціюючий характер та їхня спрямованість на розв'язання конкретних кримінально-правових, кримінальних процесуальних і криміналістичних завдань. Раціональність такого поділу підтверджують результати проведеного анкетування 405 слідчих, з яких таку ознаку процесуального рішення, як державно-владне веління, що містить постановку цілей, обґрунтування засобів їх здійснення, висновки про виконання (або невиконання) конкретних процесуальних дій, виділили 165 (36,7 %) респондентів.

Системний аналіз кримінального процесуального законодавства та позицій науковців із цього питання дав змогу сформулювати власне авторське визначення процесуального рішення слідчого й розробити пропозиції щодо доповнення ст. 3 КПК України, оскільки констатовано відсутність сучасного концептуального підходу до законодавчого розуміння правового змісту процесуального рішення слідчого на стадії досудового розслідування та, відповідно, належних правових основ, закріплених у КПК для прийняття й виконання цілої низки початкових, прийнятих у ході розслідування та кінцевих рішень слідчого на стадії досудового розслідування.

У підрозділі 1.3 *“Зарубіжний досвід правової регламентації процесуальних рішень слідчого”* подано порівняльний аналіз кримінального процесуального законодавства ряду країн, що належать до різних правових систем. Констатовано, що у відповідному законодавстві держав англо-американської правової системи є чимало подібних рис із чинним КПК України щодо рішень, які мають право приймати працівники поліції та суд. Ряд документів, зокрема, такі як клопотання, є фактично ідентичними в процесуальному розумінні для України та Великобританії, однак процесуальні рішення слідчого в стадії досудового розслідування в процесуальному законодавстві держав англо-американської правової системи не виокремлюються.

Оскільки в кримінальному процесуальному законодавстві ФРН досудове розслідування фактично обезформлене, то до чинного КПК України можна було б імплементувати лише загальні принципи, закріплені в деклараціях міжнародного рівня, що стосуються вдосконалення механізму дотримання прав і свобод людини. Адже запровадження до КПК України інституту слідчого судді та наділення його широким колом повноважень, скасування стадії

порушення кримінальної справи та інші нововведення є прямим запозиченням положень КПК ФРН. Обґрунтовано доцільність запозичення окремих положень законодавства Франції (щодо запровадження інституту на кшталт “обвинувальної камери”, яка розглядатиме законність і обґрунтованість досудового слідства загалом та прийнятих слідчим процесуальних рішень зокрема); Казахстану (щодо доповнення ч. 5 ст. 40 КПК України положенням про те, що незаконне втручання в діяльність слідчого передбачає кримінальну відповідальність, та чинного КК України нормою, яка б передбачала відповідальність за незаконне втручання в діяльність слідчого); Республіки Білорусь (щодо чіткої регламентації в одній нормі КПК процесуальних повноважень слідчого та прийняття на їх підставі процесуальних рішень; унормування права слідчого на призупинення виконання вказівок прокурора на період розгляду вищестоящим прокурором письмових заперечень слідчого на них) і Російської Федерації (щодо розгорнутого унормування в КПК поняття процесуального рішення слідчого) до чинного кримінального процесуального законодавства України.

У підрозділі 1.4 *“Роль процесуальних рішень слідчого при розслідуванні кримінальних правопорушень”* наведено авторське розуміння діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень. Як її обов’язкові характеристики виокремлено обізнаність слідчого, володіння ним інформаційними ресурсами, вміння їх накопичувати й синтезувати, що сприятиме прийняттю своєчасних, законних, вмотивованих та об’єктивних рішень і є запорукою повноти й об’єктивності розслідування. Встановлено причинно-наслідковий зв’язок між рішеннями, які приймає слідчий у процесі розслідування, та судовими рішеннями, який полягає в тому, що запорукою безпосереднього, неупередженого кримінального провадження в суді є всебічна, повна й об’єктивна процесуальна діяльність слідчого на стадії досудового розслідування.

Обґрунтовано, що кримінальне переслідування особи не є функцією слідчого, яка випливає з його завдань. При розслідуванні кримінальних правопорушень процесуальні дії слідчого спрямовані як на встановлення вини особи, так і її невинуватості та об’єктивність кримінального провадження. Такі рішення слідчий приймає й реалізує, виходячи із завдань кримінального провадження. Функція розслідування кримінальних правопорушень слугує здійсненню функції обвинувачення, завдяки їй вирішуються важливі процесуальні питання. У цьому полягає істинна сутність єдиної функції, яку виконує слідчий, – розслідування кримінальних правопорушень. При розслідуванні кримінальних правопорушень процес прийняття та реалізації процесуальних рішень слідчого залежить від усіх сприятливих та несприятливих чинників. Доведено необхідність деталізації п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК, де вжито узагальнене поняття “кримінальне провадження”, з огляду на повноваження суб’єктів, які таку діяльність реалізують.

Висловлено авторську думку щодо концептуального бачення законодавця в чинному КПК повноважень органів прокуратури з реалізації нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням.

Розділ 2 “Класифікація процесуальних рішень слідчого” складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *“Теоретичні основи та класифікація процесуальних рішень слідчого”* обґрунтуванню теоретичних висновків щодо основ та класифікації процесуальних рішень слідчого слугували праці видатних вітчизняних і зарубіжних науковців. У результаті порівняльного аналізу їх поглядів однозначно підтримано тезу про те, що всі процесуальні рішення слідчого, які приймаються на стадії досудового розслідування, становлять три групи: початкові; рішення, прийняті в ході розслідування; кінцеві. Таку саму класифікацію навели 240 (58,3 %) опитаних слідчих як таку, що впливає з реалій практичної діяльності. Виокремлено класифікаційні групи процесуальних рішень слідчого, виходячи з процесуального порядку їх прийняття, які поділено на ті, які приймаються ним самостійно; погоджуються із прокурором та ініціюються перед слідчим суддею чи суддею апеляційного суду; затверджуються прокурором; ініціюються перед прокурором; про які інформується прокурор; про які інформуються інші учасники кримінального провадження. За процесуальною формою виокремлено процесуальні рішення слідчого, що виражаються в постанові, клопотанні, обвинувальному акті, повідомленні, повідомленні про підозру, повістці, протоколі, дорученні, запиті про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні, вказівці.

У межах дослідження їх класифіковано за походженням джерела вказівки на процесуальні рішення, які впливають із розпоряджень органів, що здійснюють нагляд та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням (прокурора); організують досудове розслідування (начальника слідчого підрозділу); процесуальні рішення, які впливають із розпоряджень органів, що здійснюють судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні (слідчого судді) і процесуально-ініціативні. За методами, що застосовуються для опрацювання інформації, виділено процесуально-аналогові та процесуально-евристичні рішення слідчого. Видову сукупність з узагальненим об'єктом міжнародне співробітництво під час кримінального провадження поділено на рішення слідчого про міжнародну правову допомогу при проведенні процесуальних дій; рішення слідчого щодо виконання запиту (міжнародного правового доручення на території України); рішення слідчого щодо видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція); рішення про передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави.

У підрозділі 2.2 *“Процесуальні й тактичні рішення слідчого, їх взаємозв'язок і взаємозумовленість”* констатовано, що рішення, які приймає

слідчий у процесі розслідування, мають як процесуальний, так і тактичний характер. Обґрунтовано, що дискусійні полярні погляди науковців із цього питання випливають з неоднакового розуміння рішень слідчого з позиції кримінального процесу та криміналістики. Крізь призму криміналістичних рекомендацій на перший план виходить тактичне рішення слідчого, яке в подальшому набуває певної процесуальної форми виразу. Усі рішення слідчого, що приймаються на стадії досудового розслідування, із позицій кримінальної процесуальної форми є процесуальними, оскільки повинні прийматися в межах чинного КПК. Результати проведеного анкетування слідчих підтверджують такі висновки: 115 (26,7 %) респондентів вважають, що тактичне рішення за своєю суттю є процесуальним рішенням слідчого; те, що вони співвідносяться між собою як форма і зміст, відзначив 151 (36,9 %) слідчий. Також його характеризують як свідомий і вольовий акт особи, що передбачає вибір між альтернативними варіантами можливої поведінки, 167 (38,9 %) опитаних.

Як процесуальне, так і тактичне рішення слідчого в кінцевому результаті повинно виражатися в прийнятті ним процесуальних документів, що визначатимуть напрями розслідування відповідно до завдань кримінального провадження. Підкреслено своєчасність і обґрунтованість власної позиції, що отримала унормування в ч. 1 ст. 110 КПК України, де зазначено, що всі рішення органів досудового розслідування, прокурора та суду є процесуальними.

Розділ 3 “Процесуальний порядок і тактика прийняття процесуальних рішень на досудовому розслідуванні” складається із чотирьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 “Прийняття слідчим початкових рішень на досудовому розслідуванні” наведено авторське розуміння діяльності слідчого з прийняття рішень, виокремлено та охарактеризовано початкові рішення слідчого на стадії досудового розслідування, проаналізовано процес їх прийняття, з’ясовано проблему достатності приводів і підстав для прийняття процесуальних рішень слідчим. На основі узагальнених результатів діяльності слідчих підрозділів доведено той факт, що через ліквідацію законодавцем у чинному КПК стадії порушення кримінальної справи збільшилась кількість неузгоджених моментів, зокрема: відсутнє законодавче визначення кримінального правопорушення; не унормовано перелік приводів і підстав для прийняття слідчим початкового процесуального рішення про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку досудового розслідування. У зв’язку із цим запропоновано механізм внесення змін і доповнень до відомчих нормативно-правових документів та ч. 1 ст. 214 КПК, закріпивши в ній приводи й підстави для прийняття слідчим початкового процесуального рішення про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, та наведено авторську редакцію цієї частини норми. Акцентовано на невдалій редакції ч. 5 ст. 214 КПК, де закріплено положення про те, що до Єдиного реєстру

досудових розслідувань вносять відомості про попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення. Доведено, що змістом цієї норми законодавчо закладено підвалини для зловживань та вимушених помилок слідчих при прийнятті процесуального рішення про початок досудового розслідування, тому запропоновано її нову редакцію з огляду на необхідність продовження строку розгляду таких приводів та унормування у КПК.

Обґрунтовано доцільність нового формулювання ч. 3 ст. 214 КПК та необхідність внесення до КПК 2012 р. змін у частині визначення процесуального порядку прийняття слідчим початкових процесуальних рішень.

Доведено, що процесуальне рішення слідчого щодо прийняття кримінального провадження після отримання доручення керівника органу досудового розслідування в порядку ч. 1 ст. 214 КПК теж належить до початкових процесуальних рішень слідчого, але воно належним чином не унормоване. Запропоновано нову редакцію ч. 6 ст. 214 КПК.

Аргументовано, що процесуальне рішення слідчого у вигляді клопотання прокурору про виділення матеріалів в окреме провадження теж є початковим для кримінального провадження, та запропоновано нову вдосконалену редакцію ч. 5 ст. 217 КПК.

У підрозділі 3.2 *“Процесуальні рішення слідчого, прийняті в ході подальшого розслідування кримінального правопорушення”* розкрито процесуальний порядок прийняття вказаних рішень.

Констатовано, що в чинному КПК кількість зазначених процесуальних рішень є значно меншою. Але поряд зі зменшенням кількості процесуальних рішень слідчого у формі постанови з'явилися нові процесуальні рішення, а відповідно, збільшилася кількість процесуальних прогалин. Доведено, що вказана процесуальна форма в ряді випадків у КПК не знайшла належного закріплення. Обґрунтовано внесення доповнень до низки норм КПК 2012 р., як-от: ст. 220, ч. 4 ст. 56, ст. 131¹, ст. 100, ч. 2 ст. 61, ч. 2 ст. 55, ст. 61, ч. 2 ст. 62, ч. 1 ст. 242, ст. 245, ч. 4 ст. 280, ч. 3 ст. 45 тощо. Запропоновані доповнення підтримали 132 (60 %) із 220 опитаних слідчих.

Констатовано, що в чинному КПК збережено унормування протоколу як форми фіксування кримінального провадження (ст. 103) та висловлено авторські міркування із цього приводу. Обґрунтовано тезу про те, що необхідно виключити ч. 2 із ст. 104 КПК, оскільки при запропонованому законодавцем підході протокол втрачає своє доказове значення як джерело доказів. Доведено необхідність унормування процесуального порядку проведення перехресного допиту й наведено редакцію нової частини ст. 224 КПК. Обґрунтовано необхідність приведення по тексту КПК термінів *“пояснення”* та *“показання”* у відповідність до ч. 2 ст. 84 КПК.

Доведено, що таке процесуальне рішення слідчого, як клопотання, передбачене п. 5 ч. 2 ст. 40 КПК, є прототипом *“подання”* слідчого за КПК

1960 р. На сьогодні це процесуальне рішення слідчий приймає найчастіше (64,5 % опитаних слідчих ОВС). Визначено, що деталізація вимог до клопотання в ст. 141, 145, 150 та інших чинного КПК є кроком законодавця назустріч науковим пропозиціям і нагальним потребам практики. Водночас вона породжує ряд проблем, зокрема: 1) оскільки в кожній із наведених норм чинного КПК та багатьох інших міститься вказівка законодавця на ті обставини, які повинні бути зазначені в клопотанні, а їх більшість є ідентичними, то раціональніше було б у загальній нормі щодо процесуальних рішень вписати всі узагальнені вимоги, а в спеціальних нормах звертатися до індивідуальних видових ознак процесуальної діяльності, у ході якої й приймається таке процесуальне рішення; 2) назва такого документа викликає плутанину при реалізації положень КПК 2012 р., оскільки аналогічний термін вживають при заявленні відповідних клопотань учасниками провадження. Тому для однозначного сприйняття й розуміння терміна “клопотання” запропоновано його визначити в окремому пункті ч. 1 ст. 3 КПК 2012 р.

Вказано на недоліки конструювання ч. 3 ст. 233 КПК, які на практиці призводять до суттєвих порушень конституційного права громадян на недоторканність житла, та запропоновано нову редакцію цієї частини.

Змодельовано практичні ситуації, коли слідчий повинен мати виключне право приймати єдине по своїй суті управлінське рішення, зокрема, процесуальне рішення про посилення складу СОГ, яке повинно виражатися у вигляді клопотання начальнику органу внутрішніх справ, погодженого з начальником слідчого підрозділу. Із цього приводу запропоновано доповнити п. 1 ч. 2 ст. 39 КПК та, відповідно, ч. 2 ст. 40 КПК новим п. 9 і вписано їх редакції.

Доведено, що повноваження на прийняття процесуальних рішень про провадження ексгумації трупа, освідчування особи, відбирання біологічних зразків у особи повинно бути закріплено у КПК за слідчим за аналогією до ч. 1–3 ст. 234 КПК. У зв'язку із цим запропоновано зміни до ч. 1 ст. 239 КПК, ч. 2 ст. 241 КПК та ч. 3 ст. 245 КПК, оскільки їх чинна редакція унеможлиблює реалізацію вказаних у них положень.

У підрозділі 3.3 “Прийняття слідчим кінцевих процесуальних рішень” проаналізовано кінцеві процесуальні рішення слідчого на досудовому розслідуванні (про складання обвинувального акта та направлення матеріалів кримінального провадження до суду; про закриття кримінального провадження; про направлення матеріалів кримінального провадження до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру). Розглянуто причинно-наслідковий зв'язок між слідчими помилками, які допускаються на цій стадії, об'єктивною оцінкою зібраних у кримінальному провадженні доказів та підсумковим рішенням, яке належить прийняти слідчому, і запропоновано шляхи уникнення окремих помилок.

Доведено, що чинний КПК містить значну кількість прогалин та колізій щодо процесуальної регламентації прийняття процесуальних рішень про закінчення досудового розслідування, а також те, що процесуальне рішення про закриття кримінального провадження може приймати не лише прокурор, а й слідчий. З огляду на це запропоновано зміни до ч. 2 ст. 283 КПК у частині надання слідчому права на прийняття процесуального рішення про закриття кримінального провадження у випадках, які передбачені в ч. 3 ст. 284 КПК.

Установлено неузгодженість приписів ч. 1 ст. 291 КПК та ч. 2 ст. 283 КПК, яка призводить до унеможливлення надання прокурором права слідчому приймати процесуальне рішення про підготовку обвинувального акта.

Акцентовано, що наразі в ч. 1–2 ст. 292 КПК не визначено суб'єктів, які мають право подавати клопотання до суду про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру, та запропоновано закріпити таке право за слідчим за умови попереднього погодження з прокурором.

Запропоновано нові авторські редакції зазначених вище колізійних норм КПК. Аргументовано, що виявлені колізії норм і наявні прогалини щодо унормування повноважень слідчого на прийняття кінцевих процесуальних рішень на практиці є причиною різного тлумачення прокурорами своїх повноважень та узурпування законодавчо передбачених, але не належним чином унормованих у чинному КПК повноважень слідчих.

У підрозділі 3.4 *“Кримінальні процесуальні гарантії дотримання прав і свобод громадян при прийнятті процесуальних рішень слідчим”* на підставі аналізу практики Європейського суду з прав людини зроблено висновок про непоодинокі випадки порушення прав і свобод громадян, зокрема, під час досудового слідства та судового розгляду. Значна частка названих процесуальних порушень прямо пов'язана з якістю рішень, що найчастіше приймають слідчі на досудовому розслідуванні, а саме: процесуальних рішень слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій (67,9 % респондентів); про застосування запобіжних заходів (19,1 %); про закриття кримінального провадження (3,9 %) ¹. Установлено, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України необхідно вдосконалювати в частині допустимості обмеження конституційних прав громадян при прийнятті слідчим процесуальних рішень. Зокрема, підтримано пропозицію про розроблення та введення в дію Закону України *“Про права людини”* й доповнення КПК новою статтею *“Обмеження конституційних прав і свобод у кримінальному провадженні”*. Однією з таких важливих гарантій є кримінальна процесуальна форма, якої повинні набувати всі без винятку рішення слідчого та процесуальні строки, в межах яких уповноважені суб'єкти ці рішення повинні приймати й виконувати. Жодне процесуальне рішення слідчого не може суперечити основним засадам кримінального провадження й вимогам міжнародних

¹ За даними проведеного анкетування слідчих.

правових документів, спрямованим на дотримання прав та свобод людини і громадянина.

Розділ 4 “Психологічні основи прийняття й виконання процесуальних рішень слідчого на досудовому розслідуванні” складається із чотирьох підрозділів.

У підрозділі 4.1 *“Вплив суб’єктивних чинників на прийняття рішень слідчим”* констатовано, що значний вплив на прийняття рішень слідчим мають як об’єктивні, так і суб’єктивні чинники. До суб’єктивних належать, насамперед, професійна компетентність слідчого (63,4 % респондентів визначили цей чинник як домінуючий при прийнятті процесуальних рішень слідчим). Компетентність слідчого має визначатись, зокрема, умінням застосовувати сучасні технічні засоби розслідування, систематичним підвищенням кваліфікації тощо. Як інші суб’єктивні чинники визначено: правову свідомість, моральне та духовне виховання, комунікабельність, рівень етичної культури. Наголошено на важливості комунікативності слідчого, адже в ході виконання оперативно-службових завдань у працівників органів внутрішніх справ формуються певні професійні якості, а зворотним боком цього є професійна деформація особистості, рівень якої виділено як шостий суб’єктивний чинник, що суттєво впливає на прийняття слідчим процесуальних рішень. Підтримано висловлену в літературі пропозицію про доцільність розроблення та використання при проведенні занять зі службової підготовки навчальних програм із тренінгами з особистісної й розвивальної тематики, оскільки це є найефективнішим способом протидії всім негативним чинникам.

У підрозділі 4.2 *“Вплив об’єктивних чинників на прийняття рішень слідчим”* зосереджено увагу на невизначеності процесуального статусу слідчого, що негативно позначається на діяльності слідчого під час прийняття ним процесуальних рішень. Підтримано ряд пропозицій, висловлених у юридичній літературі, щодо вирішення цієї проблеми шляхом належного доопрацювання та прийняття закону України *“Про статус слідчого”*, створення належних (гідних) умов для роботи слідчих. Йдеться як про вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства щодо прийняття слідчим процесуальних рішень, так і про визначення моделі досудового розслідування в системі органів внутрішніх справ України.

Проблема визначення загальної кількості працівників у системі і її структурних підрозділах, їх професійного та посадового складу є першочерговим напрямом у роботі з кадрами й другим об’єктивним чинником, що впливає на прийняття слідчим процесуальних рішень. Аргументовано думку про те, що сучасна система галузевої освіти МВС України відповідає потребам органів внутрішніх справ, державним умовам і стандартам освіти, що сприяє вихованню, формуванню та навчанню висококваліфікованих фахівців. Цим самим заперечуються висловлені в літературі протилежні погляди на

ефективність та якість відомчої освіти. На основі існуючих наукових напрацювань розроблено методичні рекомендації щодо визначення начальниками слідчих підрозділів як суб'єктивних, так і об'єктивних негативних чинників, що впливають на прийняття процесуальних рішень слідчим та вжиття ефективних заходів щодо належної протидії чи зменшення їх негативного впливу.

У підрозділі 4.3 *“Використання спеціальних психологічних знань при прийнятті рішень у кримінальних провадженнях”* акцентовано увагу на тому, що сьогодні в Україні спеціальні психологічні знання використовуються в різних формах. Як правило, виділяють три форми: призначення експертизи, консультація зі спеціалістом та його участь у процесуальних і судових діях. Установлено, що залучення експерта чи спеціаліста-психолога є пріоритетним і достатньо поширеним напрямом використання спеціальних психологічних знань при прийнятті рішень (45,8 % респондентів).

Обґрунтовано тезу про те, що не варто переоцінювати консультативну допомогу спеціаліста-психолога, адже непоодинокими є випадки формального ставлення спеціалістів-психологів до консультативної допомоги слідчому. Така формальність зумовлена рядом суб'єктивних та об'єктивних чинників, як-от: неврегульованість чинним КПК питань оплати праці спеціаліста, неналежна фахова підготовка, складність притягнення до відповідальності за надану завідомо неправдиву інформацію чи консультацію тощо. У зв'язку із цим запропоновано внести зміни до ч. 2 ст. 99 КПК з метою більш широкого розуміння терміна “документи” та включення до їх вичерпного переліку довідки спеціаліста.

Наголошено на важливості обізнаності слідчого в галузі психології, його здатності (спроможності) самостійно застосовувати такі знання під час прийняття процесуальних рішень. Саме так роблять 217 (48,8 %) опитаних слідчих, що є досить переконливим аргументом на користь позитивного вирішення цього питання.

У підрозділі 4.4 *“Використання спеціальних психологічних знань у проблемних ситуаціях, що виникають під час реалізації процесуальних рішень”* зазначено, що суттєвий негативний вплив на слідчого в процесі виконання його процесуальних рішень мають такі способи протидії, як використання злочинцями корумпованих посадових осіб органів державної влади та зникнення злочинця з місця постійного проживання. Тому слідчому необхідно вміти діяти в несприятливій слідчій ситуації, яка вимагає певних психологічних знань для реалізації власних рішень. Саме в цих випадках гостро постає питання вибору тактичних прийомів як способів реалізації прийнятого рішення. Охарактеризовано внутрішні труднощі особистого характеру, які мають визначальний вплив на реалізацію рішень слідчим, і вказано, що вони залежать від фізичного й психічного стану людини (наприклад, відсутність знань,

досвіду, зіткнення старих і нових звичок, що зароджуються, боротьба негативних уявлень, бажань, прагнень та почуттів: сумління, сорому, обов'язку, які склалися в минулому). Отже, набуття вміння керувати не лише власними емоціями, а й емоціями учасників кримінального провадження є одним зі складних завдань у роботі слідчого. Від його вирішення залежатиме взаємодія, яка вкрай необхідна при виконанні рішень слідчого, особливо, коли це робить не він сам.

Розділ 5 “Виконання процесуальних рішень слідчого та напрями їх удосконалення” складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 5.1 *“Порядок виконання рішень безпосередньо слідчим”* розглянуто проблеми та шляхи їх вирішення щодо виконання слідчим власних процесуальних рішень. Встановлено, що кримінальна процесуальна діяльність слідчого з виконання процесуальних рішень може складатися з таких етапів: а) з'ясування суті рішення, його деталізація та всіх його наслідків; б) визначення умов майбутньої діяльності, засобів реалізації рішення й порядку його застосування; в) підготовка та здійснення необхідних дій. Така діяльність вимагає належної як організаційної, так і процесуальної взаємодії суб'єктів кримінального провадження.

Доведено, що для виконання початкового процесуального рішення слідчого про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку досудового розслідування слідчому необхідно реалізувати комплекс різнопланових заходів. Виконання цих рішень, як правило, не доручають ні іншому слідчому, ні оперативному підрозділу. Такі початкові процесуальні рішення слідчого, як прийняття кримінального провадження після отримання доручення керівника органу досудового розслідування в порядку ч. 1 ст. 214 КПК та рішення про виділення матеріалів досудового розслідування в окреме провадження, яке буде початковим для кримінального провадження, яке отримає інший реєстраційний номер, будуть виконані одночасно зі складанням слідчим певного процесуального документа, назву та порядок підготовки якого слід однозначно передбачити в чинному КПК. Акцентовано увагу на тому, що в першому випадку доцільно унормувати в КПК постанову слідчого про прийняття кримінального провадження, а в другому – клопотання слідчого прокурору про виділення матеріалів досудового розслідування.

У свою чергу, рішення, прийняті слідчим у ході розслідування, будуть реалізовуватися по-різному. При цьому існують три основні проблеми, а саме: 1) значна кількість із них для ефективного виконання потребує залучення сил і засобів оперативних підрозділів, тому щодо таких рішень слідчий не може бути єдиним виконавцем; 2) для належного виконання зазначених процесуальних рішень слідчого та безпосередньо слідчим необхідно унормувати в чинному КПК міру й межі дозволеного до застосування примусу; 3) у чинному КПК виконання деяких процесуальних рішень унормовано в такий спосіб, що ускладнює процес їх

реалізації, тому ряд положень КПК вимагають внесення змін та доповнень з огляду на виявлені проблеми в процесі виконання процесуальних рішень слідчого. Зокрема, у ч.1 ст.239 КПК не конкретизовано, хто з представників органів місцевого самоврядування має виконувати постанову прокурора про ексгумацію трупа. Також виникає питання з повноваженнями цих суб'єктів на підготовку протоколу проведеної слідчої(розшукової) дії. Схожі проблеми встановлені й за іншими процесуальними рішеннями, виконання яких апріорі повинно покладатися на слідчого, котрий повинен забезпечувати виконання таких постанов прокурора чи слідчого судді. Виходячи із викладеного, розроблено та запропоновано нові редакції окремих частин норм КПК.

У підрозділі 5.2 *“Доручення виконання процесуальних рішень оперативним підрозділам, посадовим особам інших органів та громадянам”* встановлено, що при дорученні виконання процесуальних рішень іншим суб'єктам у досягненні ефективності виконання рішень особливу роль відіграють, насамперед, методи доведення прийнятих рішень до виконавців та психологічна (внутрішня) налаштованість на виконання рішення слідчого.

Установлено, що психологічна несумісність між суб'єктом виконання та слідчим у практичній діяльності перешкоджає виконанню процесуальних рішень. Акцентовано на важливості належної взаємодії між слідчим та суб'єктом, що реалізує процесуальне рішення слідчого. Запропоновано авторське визначення взаємодії під час виконання процесуальних рішень слідчого. Констатовано, що наразі в ч. 1–3 ст. 41 КПК України законодавець не навів жодного механізму для ефективного виконання доручень і не вказав строк, необхідний для виконання доручення слідчого. Отже, колишня негативна практика ігнорування доручень слідчого оперативними підрозділами перенесена до КПК 2012 р. та ще й значно “спрощена”. У зв'язку із цим підтримано висловлені в літературі пропозиції щодо можливості та процесуального порядку притягнення до юридичної відповідальності визначених учасників за невиконання чи неналежне виконання доручень слідчого та розроблено й обґрунтовано нагальність внесення змін та доповнень до ч. 3 ст. 41 КПК.

Зазначено, що виконувати рішення слідчого можуть і окремі громадяни, а також уповноважені посадові особи інших органів (зокрема, при передачі неповнолітнього на поруки, дотриманні обов'язків заставодавця, усуненні причин і умов, що сприяли вчиненню злочину), тому найбільшою проблемою в цьому випадку є зазвичай незнання суб'єктами, які виконують процесуальне рішення слідчого, вимог КПК. Тож у всіх випадках рішення слідчого (постанова, клопотання тощо) повинні містити детальну вичерпну інформацію, необхідну для правильної та вчасної реалізації волевиявлення слідчого.

У підрозділі 5.3 *“Напрями підвищення ефективності виконання рішень слідчого на досудовому розслідуванні”* проаналізовано чинники, які впливають

на ефективність виконання рішень слідчого. Розроблено та запропоновано напрями підвищення ефективності виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування, які вимагають приведення окремих положень КПК у відповідність до європейських стандартів. Для реалізації вказаного необхідно запровадити ряд заходів, а саме: створити єдиний слідчий апарат і забезпечити повну процесуальну самостійність слідчого; відійти від існуючої системи показників і здійснювати оцінювання ефективності діяльності слідчого на основі вжитих ним превентивних заходів та думки громадськості; використовувати психологічні знання в процесі виконання рішень; запровадити штрафні санкції за невиконання процесуального рішення слідчого; запобігати помилкам при прийнятті рішень слідчим тощо.

Установлено, що ряд пропозицій науковців, підтриманих дисертантом, вже отримали своє вирішення у КПК 2012 р. Зокрема, введено поняття слідчого судді (п. 18 ч. 1 ст. 3) та розумних строків (ч. 1–3 ст. 28). Однак це лише перші кроки, тому запропоновано шляхи вдосконалення реалізації вказаних заходів.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що полягає в обґрунтуванні, розробці й удосконаленні теоретичних та практичних засад, що визначають прийняття й виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування; досліджено особливості та висловлено пропозиції щодо концептуального вирішення окреслених проблем. До основних результатів дисертації належать такі положення:

1. Зроблено висновок, що законодавче забезпечення досудового розслідування як самостійної стадії кримінального процесу формувалося тривалий період часу. Починаючи із таких стародавніх джерел права, як Руська Правда та Вічеве законодавство, Новгородська й Псковська грамоти, в яких уже закріплювалися основи та принципи судоустрою й судочинства, до 20-х рр. XIX ст. закладалися підвалини та створювалися передумови для побудови системи досудового розслідування, в якій із прийняттям перших кримінально-процесуальних кодексів виокремився такий суб'єкт, як слідчий, який уже був наділений повноваженнями з прийняття значної кількості процесуальних рішень, що в подальшому знайшли своє закріплення в кримінально-процесуальному законодавстві 1960 р. Отже, процесуальні рішення слідчого вдосконалювалися та набували цілеспрямованої унормованої регламентації в чинному КПК.

2. Доведено, що процесуальне рішення слідчого має низку ознак управлінського рішення. На цій підставі сформульовано власне визначення процесуального рішення слідчого як певного правового положення, яке містить оформлену відповідно до вимог КПК, всебічно обґрунтовану, узгоджену з раніше прийнятими та реальну для виконання програму дій, що ґрунтується на

достатніх психологічних знаннях суб'єкта – слідчого й отримує своє закріплення у відповідному процесуальному документі. Запропоновано зафіксувати його зміст у ст. 3 КПК.

3. Розроблено власну класифікацію процесуальних рішень слідчого в Україні та її критерії. Виокремлено класифікаційні групи процесуальних рішень слідчого, виходячи з процесуального порядку їх прийняття, які поділено на ті, які приймаються ним самостійно; погоджуються з прокурором та ініціюються перед слідчим суддею чи суддею апеляційного суду; затверджуються прокурором; ініціюються перед прокурором; про які інформується прокурор; про які інформуються інші учасники кримінального провадження. За процесуальною формою виокремлено процесуальні рішення слідчого, що виражаються у постанові, клопотанні, обвинувальному акті, повідомленні, повідомленні про підозру, повістці, протоколі, дорученні, запиті про міжнародну правову допомогу в кримінальному провадженні, вказівці.

У межах дослідження їх класифіковано за походженням джерела вказівки на процесуальні рішення, що впливають із розпоряджень органів, які здійснюють нагляд та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням (прокурора); організують досудове розслідування (начальника слідчого підрозділу); процесуальні рішення, що впливають із розпоряджень органів, які здійснюють судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні (слідчого судді), і процесуально-ініціативні. За методами, що застосовуються для опрацювання інформації, виділено процесуально-аналогові та процесуально-евристичні рішення слідчого. Видову сукупність з узагальненим об'єктом міжнародне співробітництво під час кримінального провадження поділено на рішення слідчого про міжнародну правову допомогу при проведенні процесуальних дій; рішення слідчого щодо виконання запиту (міжнародного правового доручення на території України); рішення слідчого щодо видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція); рішення про передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави.

4. Проаналізовано процес прийняття процесуальних рішень у деяких зарубіжних правових системах. Встановлено, що в окремих нормах КПК Франції, Республіки Білорусь, РФ наведено положення, які за умови імплементації до чинного КПК України сприятимуть його вдосконаленню. Наприклад, запровадження інституту на кшталт “обвинувальної камери”, яка розглядатиме законність і обґрунтованість досудового слідства загалом та прийнятих слідчим процесуальних рішень зокрема; чітка регламентація в одній нормі КПК процесуальних повноважень слідчого та прийняття на їх підставі процесуальних рішень; унормування права слідчого в закріплених у КПК випадках на висловлення письмової незгоди із вказівками прокурора та призупинення їх виконання; деталізація закріпленого в КПК поняття процесуального рішення слідчого.

5. З урахуванням специфічних ознак обґрунтовано авторське визначення діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень як регламентованої законом діяльності, яка розпочинається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та полягає в реалізації своїх повноважень з прийняття процесуальних рішень щодо проведення процесуальних дій, спрямованих на захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Така діяльність завершується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

6. Обґрунтовано положення про те, що первинним є тактичне рішення, що приймається слідчим на основі його досвіду та криміналістичних рекомендацій і в подальшому набуває визначеного процесуальною формою виразу. Встановлено, що всі рішення слідчого, що приймаються на стадії досудового розслідування, є процесуальними, оскільки повинні прийматися в межах КПК. Процесуальне й тактичне рішення слідчого в кінцевому результаті повинні виражатися в підготовці процесуальних документів, що визначають напрями розслідування відповідно до завдань кримінального провадження.

7. Установлено сутнісні ознаки та запропоновано авторське визначення діяльності слідчого з прийняття рішень, яка є складним, планомірним, творчим, науково обґрунтованим, трудомістким процесом і полягає у визначенні, якій із альтернатив віддати перевагу, вимагає належного інформаційного забезпечення, значних інтелектуальних зусиль, глибоких професійних знань слідчого та здійснюється з дотриманням вимог чинного КПК.

Констатовано, що до початкових належать рішення слідчого про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку досудового розслідування. Запропоновано механізм внесення змін і доповнень до ч. 1 ст. 214 КПК, закріпивши в ній приводи та підстави для прийняття слідчим початкового процесуального рішення про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, та наведено авторську редакцію цієї частини норми. З метою розширення засобів перевірки приводів для прийняття процесуального рішення слідчим про початок досудового розслідування та встановлення достатніх підстав для внесення відомостей до Єдиного реєстру

досудових розслідувань, запропоновано нове формулювання ч. 3 ст. 214 КПК, де передбачено можливість слідчого приймати процесуальне рішення про призначення експертизи. Також обґрунтовано нагальність виключення із ч. 5 ст. 214 КПК імперативної вказівки законодавця про попередню правову кваліфікацію кримінального правопорушення, унормувавши її виклад з огляду на сформульовані доповнення.

8. У КПК 2012 р. кількість процесуальних рішень, що приймаються слідчим у формі постанови, є значно меншою, ніж у попередньому КПК 1960 р. Втім, поряд зі зменшенням кількості процесуальних рішень слідчого у формі постанови з'явилися нові процесуальні рішення, а відповідно, збільшилось коло процесуальних прогалин щодо їх унормування. Зокрема, визначено низку процесуальних рішень слідчого, що виражаються у формі *постанови* і є дискусійними як з теоретичного, так і практичного погляду. У зв'язку із цим запропоновано внести зміни й доповнення до ряду статей КПК, зокрема: доповнити ст. 45 КПК новою ч. 3; удосконалити ч. 2 ст. 55, 62 КПК; доповнити ст. 61 КПК новою ч. 2; доповнити окремою частиною ст. 100 КПК; ч. 2 ст. 220 КПК викласти в новій редакції; доповнити ч. 4 ст. 56, 280 КПК; внести до ч. 1 ст. 242 КПК доповнення; ч. 3 слід виключити із редакції ст. 250 КПК 2012 р., залишивши ч. 1 у новому формулюванні. Відповідно розроблені редакції таких змін і доповнень.

До другої класифікаційної групи рішень, що приймаються в ході розслідування, віднесено процесуальні рішення слідчого, які відображаються у формі *протоколу*. Встановлено низку прогалин щодо унормування цих процесуальних рішень слідчого, у зв'язку із чим розроблено, сформульовано й внесено пропозицію доповнити ст. 224 КПК ч. 10, формулювання якої наведено з огляду на нагальність чіткої регламентації процесуального порядку проведення перехресного допиту. Також доведено необхідність виключення ч. 2 ст. 104 КПК, оскільки наразі протокол втрачає своє доказове значення як джерело доказів.

Акцентовано, що процесуальні рішення у формі *клопотання* передбачають підготовку клопотання як обов'язкової умови для прийняття прокурором, слідчим суддею чи судом остаточного рішення. В окремих параграфах чинного КПК визначено вимоги до різних клопотань, проте більшість з них є ідентичними. Вказано на доцільність наведення всіх узагальнених вимог щодо процесуальних рішень у загальній нормі КПК, відповідно індивідуальні видові ознаки процесуальної діяльності, у ході якої приймається таке рішення, мають бути виписані в спеціальних нормах. Відзначено невдалість назви цього документа, оскільки аналогічний термін вживають, наприклад, при заявленні відповідних клопотань учасниками провадження, у зв'язку із цим запропоновано розтлумачити цей термін в окремому пункті ч. 1 ст. 3 КПК.

Доведено, що зміст ст. 233 КПК містить неузгодженість вказаних у ній норм, та запропоновано нову редакцію ч. 3 ст. 233 КПК. Сформульовано положення щодо процесуального рішення слідчого про посилення складу СОГ та зазначено, що по суті воно, на відміну від всіх інших процесуальних рішень слідчого, є управлінським. Запропоновано унормування в КПК відповідного клопотання начальника органу внутрішніх справ, погодженого з начальником слідчого підрозділу, шляхом доповнення п. 1 ч. 2 ст. 39 КПК та ч. 2 ст. 40 КПК новим п. 9 та запропоновано його редакцію.

З метою усунення виявлених прогалин і колізій у чинному КПК щодо унормування процесуального порядку прийняття слідчим процесуальних рішень про проведення експертизи, освідування та відбирання біологічних зразків у особи запропоновано зміни й доповнення до ч. 1 ст. 239, ч. 2 ст. 241 та ч. 3 ст. 245 КПК.

Доведено, що приписи ст. 160 КПК стосовно тимчасового доступу до речей і документів є спробою визначення нової процесуальної дії, специфіка якої зумовлена тим, що, не будучи виїмкою речей відповідно до спрямування, при її проведенні відбувається вилучення предметів і документів. Констатовано, що кожен із видів виїмки, який був закріплений у КПК 1960 р., має право на унормування й у КПК 2012 р. з притаманними особливостями, які доцільно деталізувати на основі наявних фундаментальних напрацювань науковців.

9. Зроблено висновок, що кінцеві процесуальні рішення слідчого на стадії досудового розслідування урізноманітнені в чинному КПК порівняно з його попередньою редакцією. Крім того, ст. 292 КПК передбачає підготовку клопотання про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру як форму закінчення досудового розслідування. Разом з тим у ній не визначено суб'єктів, які наділені такими повноваженнями. Запропоновано такими суб'єктами визнати прокурора та слідчого за погодженням клопотання з прокурором. Доведено необхідність внесення відповідних доповнень до ч. 3 ст. 284 КПК, відомчих нормативно-правових документів та наведено їх авторські редакції.

Доведено, що, встановивши на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор перед прийняттям процесуального рішення про направлення клопотання до суду для звільнення особи від кримінальної відповідальності зобов'язаний ознайомити з ним потерпілого та з'ясувати його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності. У випадку незгоди потерпілого щодо звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності прокурор повинен допитати потерпілого про наявні причини та відобразити їх в описовій частині клопотання. Запропоновано це положення закріпити в ч. 2 ст. 286 КПК.

10. Кримінальне процесуальне законодавство України потребує свого вдосконалення в частині допустимості обмеження конституційних прав громадян при прийнятті слідчим процесуальних рішень. Оскільки неприпустимими є формулювання норм на кшталт ч. 3 ст. 233 КПК, яке не лише викликає на практиці суттєві порушення конституційного права громадян на недоторканність житла, але й закладає підвалини для порушення інших основних засад кримінального провадження, які випливають із норм Конституції України, що в європейській державі неприпустимо. Підтримано пропозицію про розроблення та введення в дію Закону України “Про права людини”.

11. Узагальнено перелік та зміст суб’єктивних чинників, які впливають на прийняття слідчим процесуальних рішень. До них належать: професійна компетентність слідчого; основи (зміст) морального, духовного виховання, правовий нігілізм, рівень етичної культури слідчого, його комунікабельність, професійна деформація особистості. Установлено, зокрема, що комунікабельність сприяє належному інформаційному забезпеченню прийняття слідчим обґрунтованих процесуальних рішень, натомість професійна деформація та правовий нігілізм позначаються на цьому процесі негативно. Підтримано пропозицію щодо доцільності розроблення та використання в межах проведення занять зі службової підготовки для слідчих навчальних програм із тренінгами з особистісної та розвивальної тематики як найефективнішого способу протидії всім негативним чинникам.

12. Узагальнено перелік та зміст об’єктивних чинників, що впливають на прийняття слідчим процесуальних рішень. Акцентовано на значенні в цьому процесі невизначеності процесуального статусу слідчого. Підтримано пропозиції та наведено додаткові аргументи щодо її розв’язання шляхом належного доопрацювання й прийняття закону України “Про статус слідчого”, створення гідних умов для роботи слідчих. Для вирішення проблеми визначення загальної кількості працівників у системі та її структурних підрозділах, їх професійного й посадового складу підтримано пропозиції щодо вдосконалення критеріїв розподілу навантаження на слідчих, упровадження професіограми слідчого. Розроблено методичні рекомендації для начальників слідчих підрозділів щодо виявлення суб’єктивних та об’єктивних негативних чинників, що впливають на прийняття процесуальних рішень слідчим і вжиття ефективних заходів щодо належної протидії чи зменшення їх негативного впливу.

13. Аргументовано думку про те, що під час здійснення кримінального провадження спеціальні психологічні знання використовуються в різних формах. Установлено, що найбільш ефективними з них є залучення експерта чи спеціаліста-психолога. Також наголошено на наявності в слідчого обов’язкових психологічних характеристик, які визначають його потенціал слідчого та

спроможність ефективно й швидко приймати процесуальні рішення. Наявність таких характеристик у слідчого є запорукою успішного вирішення ним складних слідчих ситуацій, пов'язаних з наявністю протидії розслідуванню з боку різних осіб, що здебільшого супроводжуються психічною напруженістю та стресом. З метою недопущення розвитку таких негативних тенденцій або ж усунення їх наслідків доцільно залучати слідчих до психокорекційних тренінгів та запроваджувати навчальні програми з підвищення емоційної стійкості.

14. Доведено, що для ефективної реалізації власних процесуальних рішень слідчий повинен сформувати вміння керувати не лише власними емоціями, а й емоціями інших учасників стадії досудового розслідування, актуалізувати свої знання в галузі психології людини, набути навичок встановлення психологічного контакту та його підтримання й постійно їх удосконалювати, уміти вчасно застосовувати тактичні прийоми для подолання протидії розслідуванню.

15. Установлено й обґрунтовано, що кримінальна процесуальна діяльність слідчого з виконання процесуальних рішень на стадії досудового розслідування є правозастосовним процесом, який забезпечується зазвичай за допомогою державного примусу, визначених КПК засобів, у чітко визначених межах та може складатися з низки етапів. Така діяльність вимагає належної як організаційної, так і процесуальної взаємодії суб'єктів кримінального процесу. Для ефективного виконання процесуальних рішень слідчого у вигляді постанови висловлено пропозицію унормувати в чинному КПК міру та межі дозволеного до застосування примусу.

16. Сформульовано авторське визначення взаємодії при виконанні процесуальних рішень слідчого як спільної діяльності декількох елементів (не менше ніж двох), яка здійснюється в межах чинного КПК та полягає в усвідомленні потреби й реалізації узгоджених за метою, місцем, часом, методами визначених у процесуальному документі слідчого заходів, спрямованих на виконання завдань кримінального провадження.

При аналізі виконання рішень слідчого оперативним підрозділом виділено дві найбільш проблемні форми взаємодії – допомога представників оперативного підрозділу при провадженні окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій і виконання доручень та вказівок слідчого. Обґрунтовано внесення змін і доповнень до ч. 3 ст. 41 КПК щодо законодавчого визначення десятиденного або іншого розумного терміну виконання доручення слідчого та наведено редакцію цієї частини норми.

17. Аргументовано доцільність урахування при вдосконаленні чинного кримінального процесуального законодавства України кращих європейських стандартів кримінального провадження, які передбачають, зокрема, відхід від сучасної системи показників, що може забезпечити зведення до мінімуму проблем з реалізації своєчасних, обґрунтованих та законних процесуальних

рішень слідчого. Окреслено шляхи використання психологічних знань при проблемах із реалізацією таких рішень. Окреслено можливості запровадження штрафних санкцій та кримінальної відповідальності за невиконання процесуального рішення слідчого. Запропоновано необхідні для запобігання помилкам при прийнятті рішень слідчим заходи та охарактеризовано найважливіші з них. Наголошено на необхідності подальшого вдосконалення КПК у цих напрямках.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії та навчальні посібники

1. Басиста І.В. Прийняття і виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування : монографія / І.В. Басиста. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2011. – 500 с.
2. Басиста І.В. Кримінальний процес України : навч. посіб. / І.В. Басиста, В.І. Галаган, Ж.В. Удовенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 352 с.
3. Басиста І.В. Кримінальний процес України : навч. посіб. / І.В. Басиста, В.І. Галаган, Ж.В. Удовенко. – [2-ге вид. перероб. та доп.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2012. – 328 с.
4. Басиста І.В. Прийняття і виконання процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування: теоретичні і практичні проблеми : монографія / І.В. Басиста. – Л. : Вид-во Львівського державного ун-ту внутрішніх справ, 2013. – 600 с.

Статті в наукових фахових виданнях

5. Басиста І.В. Особливості відшкодування моральної шкоди у кримінальному судочинстві: теоретичні і практичні проблеми / І.В. Басиста, С.О. Пришляк // Криміналістичний вісник : науковий журнал. – 2007. – № 2 (8). – С. 29–33. *Особистий внесок здобувача*: обґрунтовано теоретичні і практичні проблеми, що ускладнюють реалізацію процесуального рішення про відшкодування моральної шкоди.
6. Басиста І.В. Проблемні аспекти у класифікації слідчих дій / І.В. Басиста, Ю.М. Черноус // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених : науковий журнал. – 2007. – Вип. 10. – С. 207–211. *Особистий внесок здобувача*: розроблено співвідношення для проведення класифікації процесуальних рішень про проведення деяких слідчих дій.
7. Басиста І.В. Проблеми допустимості “слідчих хитрощів” та

“психологічних пасток” при розслідуванні кримінальних справ / І.В. Басиста // Криміналістичний вісник : науковий журнал. – 2008. – № 2 (10). – С. 56–59.

8. Басиста І.В. Особливості допиту неповнолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості / І.В. Басиста, С.О. Пришляк // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Л. : Львівський державний ун-т внутрішніх справ. – 2008. – № 1. – С. 195–201. *Особистий внесок здобувача*: розроблено алгоритм дій при прийнятті слідчим процесуального рішення про допит неповнолітніх потерпілих від злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості.

9. Басиста І.В. Деякі проблемні аспекти визначення процесуального статусу слідчого / І.В. Басиста // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ : Луганський державний ун-т внутрішніх справ, 2008. – № 3. – С. 67–71.

10. Басиста І.В. Окремі проблемні аспекти прийняття і реалізації тактичних рішень слідчого / І.В. Басиста // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : зб. наук. ст. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. XXI. – С. 233–239.

11. Басиста І.В. Слідча діяльність: окремі проблемні аспекти / І.В. Басиста // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : зб. наук. ст. – Івано-Франківськ, 2010. – Вип. XXIV. – С. 215–221.

12. Басиста І.В. Історичні передумови становлення системи досудового слідства в Україні / І.В. Басиста // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : зб. наук. ст. – Івано-Франківськ, 2010. – Вип. XXII. – С. 3–10.

13. Басиста І.В. Окремі аспекти генезису рішень слідчого / І.В. Басиста // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : зб. наук. ст. – Івано-Франківськ, 2011. – Вип. XXV. – С. 213–217.

14. Басиста І.В. Теоретичні основи класифікації процесуальних рішень слідчого / І.В. Басиста // Центральноукраїнський правовий часопис. Кіровоградський юридичний інститут ХНУВС : зб. наук. пр. – 2011. – № 1. – С. 174–181.

15. Басиста І.В. Класифікація процесуальних рішень слідчого / І.В. Басиста // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Л. : Львівський державний ун-т внутрішніх справ, 2011. – № 2. – С. 352–360.

16. Басиста І.В. Співвідношення управлінських та процесуальних рішень слідчого / І.В. Басиста // Митна справа : науково-аналітичний журнал. – 2011. – № 2 (74). – Ч. 2. – С. 419–424.

17. Басиста І.В. Співвідношення процесуальної форми розслідування злочинів і процесуального рішення слідчого / І.В. Басиста // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр. – Донецьк, 2011. – № 2 (45). – С. 94–99.

18. Басиста І.В. Процесуальні і тактичні рішення слідчого, їх

взаємозв'язок і взаємообумовленість / І.В. Басиста // Митна справа : науково-аналітичний журнал. – 2011. – № 3 (75). – Ч. 2. – С. 147–152.

19. Басиста І.В. Окремі аспекти співвідношення чинного кримінально-процесуального законодавства України, країн СНД та країн англо-американської правової системи щодо прийняття процесуальних рішень / І.В. Басиста // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – № 3 (56). – С. 236–243.

20. Басиста І.В. Процесуальні рішення слідчого, що виражаються у формі подання: проблемні аспекти / І.В. Басиста // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. пр. – 2011. – № 3 (55). – С. 248–257.

21. Басиста І.В. Вплив слідчих помилок на прийняття слідчим кінцевих рішень / І.В. Басиста // Право і суспільство : науковий журнал. – 2011. – № 5. – С. 174–178.

22. Басиста І.В. Прийняття слідчим початкових рішень: проблеми і шляхи їх вирішення / І.В. Басиста // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Л. : Львівський державний ун-т внутрішніх справ. – 2011. – № 3. – С. 345–355.

23. Басиста І.В. Початкові рішення слідчого, що приймаються на досудовому слідстві: теоретичні основи / І.В. Басиста // Криміналістичний вісник : науковий журнал. – 2011. – № 2 (16). – С. 16–22.

24. Басиста І.В. Окремі питання розуміння процесуальних і тактичних рішень слідчого / І.В. Басиста // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : зб. наук. ст. – Івано-Франківськ, 2012. – Вип. XXX. – С. 222–233.

25. Басиста І.В. Прийняття слідчим кінцевих рішень: окремі аспекти / І.В. Басиста // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Л. : Львівський державний ун-т внутрішніх справ, 2011. – № 4. – С. 293–303.

26. Басиста І.В. Вплив окремих суб'єктивних чинників на прийняття рішень слідчим / І.В. Басиста // Митна справа : науково-аналітичний журнал. – 2011. – № 6. – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 357–363.

27. Басиста І.В. Окремі процесуальні рішення слідчого, що приймаються у ході розслідування / І.В. Басиста // Південноукраїнський правничий часопис : зб. наук. пр. – Одеса : Одеський державний ун-т внутрішніх справ, 2011. – № 3. – С. 189–191.

28. Басиста І.В. Рішення слідчого та слідча помилка: взаємозв'язок та взаємо обумовленість / І.В. Басиста // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : зб. наук. ст. – Івано-Франківськ, 2011. – Вип. XXVII. – С. 297–303.

29. Басиста І.В. Вплив ступеня завантаженості на прийняття рішень слідчим / І.В. Басиста // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 31–36.

30. Басиста І.В. Деякі питання використання спеціальних психологічних знань під час прийняття рішень у кримінальних справах / І.В. Басиста // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Л. : Львівський державний ун-т внутрішніх справ. – 2012. – № 1. – С. 378–388.

31. Басиста І.В. Окремі психологічні фактори, що негативно впливають на прийняття слідчим процесуальних рішень / І.В. Басиста // Митна справа : науково-аналітичний журнал. – 2012. – № 1. – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 301–305.

32. Басиста І.В. Окремі аспекти допустимості психологічного впливу та ризику при прийнятті процесуальних рішень слідчим / І.В. Басиста // Право і суспільство : науковий журнал. – 2012. – № 1. – С. 262–268.

33. Басиста І.В. Використання спеціальних психологічних знань при проблемах із реалізації процесуальних рішень / І.В. Басиста // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : зб. наук. пр. – 2012. – № 1. – С. 509–518.

34. Басиста І.В. Напрями підвищення ефективності виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування / І.В. Басиста // Право і суспільство : науковий журнал. – 2011. – № 6. – С. 178–185.

35. Басиста І.В. Вплив культури та моралі на прийняття рішень слідчим / І.В. Басиста // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : зб. наук. пр. – Донецьк, 2012. – № 2 (49). – С. 127–132.

36. Басиста І.В. Вплив окремих об'єктивних чинників на прийняття рішень слідчим / І.В. Басиста // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – № 63. – С. 146–152.

37. Басиста І.В. Процесуальні рішення слідчого, що виражаються у формі постанови: окремі проблемні аспекти / І.В. Басиста // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Л. : Львівський державний ун-т внутрішніх справ, 2012. – № 2. – С. 290–299.

38. Басиста І.В. Окремі процесуальні рішення слідчого крізь призму КПК 2012 року / І.В. Басиста // Бюлетень з обміну досвідом роботи: науково-практичне видання. – К. : ДНДІ МВС України. – 2013. – № 194. – С. 14–16

39. Басиста І.В. Прогалини чинного КПК щодо унормування кримінальних проваджень на підставі угод / І.В. Басиста // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – Л. : Львівський державний ун-т внутрішніх справ, 2013. – № 4. – С. 297–309.

Наукові статті у виданнях іноземних держав

40. Басистая И.В. Психологические основания следственной деятельности: отдельные аспекты / И.В. Басистая // Судебная власть и уголовный процесс : научно-практический журнал. – 2012. – № 1. – С. 76–79.

41. Басистая И.В. Отдельные полномочия следователя на стадии

досудебного розслідування / І.В. Басистая // Психопедагогіка в правоохоронительних органах : науково-практичний журнал. – 2013. – № 3 (54). – С. 78–82.

42. Басистая І.В. Пути усунення пробелів і колізій нормування окремих процесуальних рішень слідчого за УПК України 2012 г. / І.В. Басистая // Вестник Академії МВД Республіки Беларусь. – 2013. – № 2 (26). – С. 195–199.

43. Басистая І.В. Колізії законодавчого визначення кримінальних процесуальних актів на основі угоди в діючому Уголовно-процесуальному кодексі України: порівняльний аспект / І.В. Басистая // Судебна влада і кримінальний процес : науково-практичний журнал. – 2013. – № 2. – С. 82–86.

44. Басистая І.В. К вопросу о первоначальности тактического решения следователя / І.В. Басистая // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук : журнал научных публикаций. – 2013. – № 3. – С. 182–185.

45. Басистая І.В. Конечные процессуальные решения следователя: проблемы принятия и исполнения за УПК Украины 2012 года / І.В. Басистая // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук : журнал научных публикаций. – 2013. – № 4. – С. 301–305.

Матеріали конференцій

46. Басиста І.В. Деякі аспекти усунення завданої злочинцем шкоди / І.В. Басиста // Проблеми захисту особистих немайнових прав фізичної особи : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, 6 жовтня 2006 р. – Івано-Франківськ, 2006. – С. 208–211.

47. Басиста І.В. Деякі аспекти вдосконалення чинного КПК України / І.В. Басиста // Кримінальний процес України у контексті європейських стандартів судочинства : матеріали науково-практичної конференції, 7 грудня 2007 р. – К., 2008. – С. 23–26.

48. Басиста І.В. Проблемні аспекти дотримання конституційних прав громадян під час досудового розслідування / І.В. Басиста // Конституційно-правовий статус людини і громадянина : матеріали науково-практичної конференції, 28 листопада 2008 р. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 203–210.

49. Басиста І.В. Деякі проблемні аспекти прийняття і реалізації рішень слідчого / І.В. Басиста // Національні інтереси і проблеми забезпечення національної безпеки України : матеріали науково-практичної конференції, 20–21 березня 2008 р. – Кіровоград, 2008. – С. 43–45.

50. Басиста І.В. Окремі проблеми оформлення рішень слідчого / І.В. Басиста // Актуальні проблеми чинного адміністративного законодавства: шляхи подолання та перспективи вдосконалення : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 30–31 травня 2008 р. – Івано-Франківськ,

2008. – С. 3–9.

51. Басиста І.В. Проблемні аспекти у визначенні процесуального статусу слідчого / І.В. Басиста // Забезпечення прав і свобод людини і громадянина в діяльності органів внутрішніх справ України за сучасних умов : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 4 грудня 2009 р. – Харків, 2009. – С. 435–437.

52. Басиста І.В. Окремі питання доручення виконання процесуальних рішень слідчого / І.В. Басиста // Вдосконалення правового захисту прав та основних свобод людини і громадянина : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, 23 квітня 2010 р. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 175–178.

53. Басиста І.В. Аспекти готовності слідчих до виконання професійних обов'язків / І.В. Басиста // Роль та місце ОВС у розбудові демократичної правової держави : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 23 квітня 2010 р. – Одеса, 2010. – С. 200–201.

54. Басиста І.В. Окремі проблеми компетентності фахівців органів досудового слідства / І.В. Басиста // Дні порівняльного правознавства” (2-га наукова конференція “Компаративістські читання”) : матеріали II Міжнародного наукового симпозиуму (22–25 квітня 2010 р., м. Івано-Франківськ-Яремче). – К., 2010. – С. 484–486.

55. Басиста І.В. Право та мораль: взаємозв'язок та взаємообумовленість / І.В. Басиста // Право, мораль, релігія: історичні зв'язки та сучасність : матеріали всеукраїнської конференції, 22 грудня 2010 р. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 12–15.

56. Басиста І.В. Проблеми регламентації кримінально-процесуальної діяльності слідчого з розслідування злочинів / І.В. Басиста // Загальні проблеми правотворення в Україні : матеріали круглого столу, 26 березня 2010 р. – Л. : ЛьвДУВС, 2010. – С. 21–25.

57. Басиста І.В. Протокольна форма досудової підготовки матеріалів: шляхи удосконалення / І.В. Басиста // Особливі провадження у кримінальному процесі України: проблеми теорії та практики : матеріали всеукраїнської конференції, 24 вересня 2010 р. – Донецьк, 2010. – С. 15–17.

58. Басиста І.В. Окремі аспекти приведення чинного кримінально-процесуального законодавства у відповідність із європейськими стандартами / І.В. Басиста // Правове регулювання суспільства та проблеми теорії держави і права : науково-практична Інтернет конференція, 28 березня – 1 квітня 2011 р. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 79–82.

59. Басиста І.В. Співвідношення слідчої ситуації та процесуального рішення слідчого / І.В. Басиста // Політика в сфері боротьби зі злочинністю: актуальні проблеми сьогодення : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, 25–26 лютого 2011 р. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 52–55.

60. Басиста І.В. Використання європейських стандартів з прав людини

при прийнятті рішень слідчим / І.В. Басиста // Забезпечення законності в діяльності органів дізнання та досудового слідства : матеріали І науково-практичної Інтернет-конференції, 25 березня 2011 р. – Луганськ, 2011. – С. 69–73.

61. Басиста І.В. Психологічні знання: шляхи застосування при прийнятті процесуальних рішень слідчим / І.В. Басиста // Криміналістична наука: витоки, сучасність та перспективи : матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції, 23 грудня 2011 р. – Ірпінь, 2011. – С. 45–46.

62. Басиста І.В. Окремі процесуальні рішення слідчого за проектом Кримінально-процесуального кодексу України: проблеми удосконалення / І.В. Басиста // Матеріали звітної науково-практичної конференції, 23 березня 2012 р. – Л., 2012. – С. 94–97.

63. Басиста І.В. Проблеми унормування окремих процесуальних рішень слідчого у проекті кримінального процесуального кодексу України / І.В. Басиста // Забезпечення законності в діяльності органів досудового слідства та дізнання : матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 26 березня 2012 р. – Луганськ, 2012. – С. 31–35.

64. Басиста І.В. Унормування окремих процесуальних рішень слідчого у КПК 2012 року / І.В. Басиста // Теоретичні і практичні проблеми кримінального судочинства : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 19 жовтня 2012 р. – Донецьк : ДЮІ МВС України, 2013. – С. 54–57.

65. Басиста І.В. Окремі процесуальні рішення слідчого крізь призму проекту КПК / І.В. Басиста // Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина : матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів, 27–28 квітня 2012 р. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 184–186.

66. Басиста І.В. Слідчі помилки та їх вплив на прийняття слідчим кінцевих процесуальних рішень / І.В. Басиста // Правове регулювання суспільства та проблеми юридичної техніки : матеріали науково-практичної інтернет-конференції, листопад-грудень 2012 р. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 45–50.

67. Басиста І.В. До питання проведення виїмки за КПК 2012 року / І.В. Басиста // Реформування системи кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 16 листопада 2012 р. – Ірпінь, 2012. – С. 27–28.

68. Басиста І.В. Прийняття початкових процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування за КПК 2012 р. та КПК 1960 р. [Електронний ресурс] / І.В. Басиста // Перспективы развития деятельности органов досудебного (предварительного) расследования: процессуальный и организационный аспекты : материалы международной научно-практической

конференції. – Луганск : ЛГУВС, 2013. – Режим доступу: <http://www.corp-lquvd.lq.ua/d130104.html>.

69. Басиста І.В. Проблеми прийняття початкових процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування за КПК 2012 р. / І.В. Басиста // Політика в сфері боротьби зі злочинністю : матеріали міжнародної науково-практичної конференції 1–2 березня 2013 р. – Івано-Франківськ, 2013. – С. 211–214.

70. Басиста І.В. Окремі аспекти процесуального статусу слідчого в розрізі КПК 2012 р. / І.В. Басиста // Особливості формування законодавства України на сучасному етапі державотворення : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 14 березня 2013 р. – Івано-Франківськ, 2013. – С. 147–150.

71. Басиста І.В. Шляхи удосконалення чинного КПК щодо прийняття та виконання окремих процесуальних рішень слідчого / І.В. Басиста // Політико-правові реформи та становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 20–21 вересня 2013 р. – Херсон : Херсонський державний університет, 2013. – С. 139–143.

72. Басиста І.В. Рішення слідчого у кримінальних провадженнях на підставі угод: проблеми та перспективи / І.В. Басиста // Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.: правові та процесуальні аспекти : матеріали міжнародної науково-практичної конференції 19–20 вересня 2013 р. – Л. : ЛьвДУВС, 2013. – С. 188–194.

АНОТАЦІЯ

Басиста І.В. Правові основи прийняття і виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2014.

У дисертації досліджено концептуальні засади прийняття й виконання рішень слідчого на стадії досудового розслідування. Виявлено особливості, висвітлено проблемні питання й висловлено пропозиції щодо вирішення теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з прийняттям та виконанням рішень слідчого на стадії досудового розслідування. Досліджено генезу законодавчого врегулювання процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування для визначення динаміки їх розвитку та позитивних і негативних тенденцій; сформульовано авторське визначення процесуального рішення слідчого та запропоновано відповідні доповнення до КПК 2012 р.; подано власну класифікацію процесуальних рішень слідчого, які приймаються

ним на стадії досудового розслідування; охарактеризовано процес прийняття процесуальних рішень відповідно до КПК ряду зарубіжних країн та запропоновано шляхи імплементації окремих положень, спрямованих на вдосконалення механізму дотримання прав людини в кримінальному процесуальному законодавстві України; сформульовано визначення діяльності слідчого з розслідування кримінальних правопорушень та результатів впливу на неї слідчої ситуації; уточнено співвідношення понять процесуального й тактичного рішень слідчого як базових категоріальних визначень стадії досудового розслідування, розкрито сутність тактичних завдань розслідування, механізму та підстав прийняття процесуальних і тактичних рішень. Розкрито причини порушень прав і свобод громадян, пов'язаних з необґрунтованими процесуальними рішеннями слідчого, та впливу на цей процес суб'єктивних та об'єктивних чинників. Запропоновано шляхи зменшення їх негативного впливу із застосуванням психологічних знань і вдосконалення норм КПК 2012 р., які полягають у створенні єдиного слідчого апарату, забезпеченні повної процесуальної самостійності слідчого, відході від існуючої системи показників та оцінюванні ефективності діяльності слідчого на основі вжитих ним превентивних заходів і громадської думки.

Ключові слова: процесуальне рішення, тактичне рішення, досудове розслідування, слідчий, початкові рішення, кінцеві рішення, психологічні знання, діяльність слідчого з прийняття рішень, взаємодія, діяльність слідчого з виконання рішень.

АННОТАЦІЯ

Басистая И.В. Правовые основы принятия и исполнения решений следователя на стадии досудебного расследования. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Классический приватный университет. – Запорожье, 2014.

В диссертации исследованы концептуальные основы принятия и исполнения решений следователя на стадии досудебного расследования. Выявлены особенности, освещены проблемные вопросы и высказаны предложения по решению теоретических и практических проблем, связанных с принятием и исполнением решений следователя на стадии досудебного расследования. Освещены исторические аспекты развития законодательного урегулирования процессуальных решений следователя на стадии досудебного расследования. Сформулировано авторское определение процессуального решения следователя и предложены соответствующие дополнения к УПК 2012 г. Представлена собственная классификация процессуальных решений

следователя. Охарактеризован процесс принятия процессуальных решений в соответствии с УПК ряда зарубежных стран и предложены пути внедрения отдельных положений, направленных на совершенствование механизма соблюдения прав человека в уголовном процессуальном законодательстве Украины. Сформулировано собственное определение деятельности следователя по принятию решений и признаков такой деятельности. Уточнено соотношение понятий процессуального и тактического решения следователя как базовых категориальных определений стадии досудебного расследования, раскрыта сущность тактических задач расследования, механизма и оснований принятия процессуальных и тактических решений. Определены принадлежность решений следователя к первоначальным в современных условиях уголовного процессуального производства, их содержание, форма и значение. Выяснены разновидности процессуальных решений следователя, принятых в ходе дальнейшего расследования, рассмотрены их отдельные проблемы и предложено их решение в УПК 2012 г. Изложено авторскую точку зрения относительно сущности, содержания и формы конечных процессуальных решений следователя на стадии досудебного расследования. Раскрыты причины нарушений прав и свобод граждан, связанных с необоснованными процессуальными решениями следователя. Приведен перечень субъективных факторов, влияющих на принятие следователем процессуальных решений, и предложены пути уменьшения их негативного воздействия с применением психологических знаний.

Определены объективные факторы, негативно влияющие на принятие следователем процессуальных решений, и предусмотрено внедрение новых форм и методов для противодействия им. Предложены пути использования следователем психологических знаний, необходимость в применении которых возникает в сложных следственных ситуациях. Освещены пути использования специальных психологических знаний и применение следователем тактических приемов при проблемах с реализацией принятых им процессуальных решений в условиях противодействия расследованию. Сформулировано авторское определение уголовной процессуальной деятельности следователя по выполнению процессуальных решений на стадии досудебного расследования, определены неурегулированные вопросы, требующие нормирования. Освещено состояние нормативно-правовой регламентации взаимодействия следователя с оперативными подразделениями по выполнению его процессуальных решений, ее содержание и формы, конкретизированы проблемы, возникающие при выполнении процессуальных решений следователя отдельными гражданами, а также должностными лицами других органов, и предложены пути их решения. Раскрыта острая необходимость приведения УПК 2012 г. в соответствие с европейскими стандартами и обоснованы предложения относительно существенных изменений, необходимых для принятия своевременных,

обоснованных и законных процессуальных решений следователя с целью минимизации проблем по их реализации.

Ключевые слова: процессуальное решение, тактическое решение, досудебное расследование, следователь, начальные решения, конечные решения, психологические знания, деятельность следователя по принятию решений, взаимодействие, деятельность следователя по выполнению решений.

SUMMARY

Basysta I.V. Law Principles of Making and Enforcement of Investigator's Decisions on a Pre-Trial Investigation Stage. – Manuscript.

Dissertation for the Postdoctoral Degree in Law, specialty 12.00.09 – Criminal Process and Criminalistics, Forensic Enquiry, Operative-Investigative Activity. – Classic Private University. – Zaporizhja, 2014.

Dissertation deals with conceptual principles of making and enforcement of investigator's decisions on a pre-trial investigation stage. The peculiarities of making and enforcement of investigator's decisions on a pre-trial investigation stage are discovered, problem aspects are explained and the proposals to the solving of theoretical and practical problems are given. Historical aspects of legislative regulation of investigator's procedural decision are lighted up for the determination of the dynamics of their development and positive or negative tendencies. Author's definition of investigators' procedural decision is given. Appropriate additions to the current Criminal Procedural Code-2012 are proposed. The classification of investigator's decisions made on a pre-trial investigation stage is proposed. The process of making procedural decisions according to Criminal Procedural Code of several foreign countries is characterized. The ways of some principles implementation, directed on the improvement of the mechanisms of human rights observance in the current Criminal and Procedural Legislation of Ukraine are proposed. The individual determination of investigator's activity concerning decision making is formulated and features of such activity is given. Correlation of notions of procedural and tactical investigator's decisions as basic categorical definitions of pre-trial investigation are defined more accurately. The reasons of citizens' rights and freedoms violations, connected with unsecured procedural investigator's decisions are discovered. The influence of these subjective and objective factors on this process is analyzed. The ways of lessening of their negative influence by means of psychological knowledge and improvement of current Criminal Procedural Code-2012 norms are proposed. The development of the ways of punitive measures and criminal amenability implementations for the in execution of investigator's procedural decisions and measures for prevention of investigator's mistakes, when making decisions, are proposed. These points are characterized as the most important of them

Key words: procedural decision, tactical decision, pre-trial investigation, investigator, initial decisions, final decisions, psychological knowledge, investigator's activity concerning decision making, interaction, investigator's activity concerning decision enforcement.

БАСИСТА ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

**ПРАВОВІ ОСНОВИ ПРИЙНЯТТЯ І ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ СЛІДЧОГО
НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат

дисертації на здобуття наукового
ступеня доктора юридичних наук

Підписано до друку 16.04.2014 р.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 1,8. Обл.-вид. арк. 1,8. Тираж 100 пр. Зам. № 12-12А.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70-б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008 р.